

MAKOM - KNIHA MÍST

Václav Cílek

Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-91-8

Vesmír jsou vztahy. Sedm let jsem sloužil u Ivana Havla v Centru teoretických studií v horním, "nebeském" patře filozofického ústavu. Dlouhá úzká chodba, která prochází centrem, sbližuje návštěvníky, nutí je navzájem se přibližovat a hovořit spolu. Jednoho dne jsem byl svědkem, jak se zarputilý Eric dožaduje odpovědi od filozofa Pavla Kouby, co je smyslem života. Pavel mu trpělivě vysvětloval: "Já nevím a já to ani nechci vědět. Jiný smysl tě svazuje s rodinou, jiný s prací nebo se zemí, kde žiješ. To všechno se neustále proměňuje. Není jediný smysl; jiný je v mládí, jiný v dospělosti a zase jiný ve stáří. Je-li něco smyslem, tak to je vytrvalé tázání po smyslu." Když jsem po letech tuto historii Pavlovi vyprávěl, popřel ji, ale Zdeněk Pinc řekl: "Nezáleží na tom, co jsi řekl, ale co lidé slyšeli." Poznámku zaslechl Jan Sokol, který se vmísil s tím, že "nezáleží na tom, co lidé slyší, ale co si pamatují".

Slovo makom pochází z hebrejštiny. Znamená místo, ale je spíš místo v srdci, místo, kde vzniká úradek. Představme si, že toto místo, toto srdce je různě dlouhými a různě pružnými nitkami přivázáno ke stálícím našim životům — ke skutečné krajině domova, k jazyku, k lidem, se kterými žijeme. Jak stárneme a měníme se, proměňuje se i délka a síla nitek-vztahů. Pak je nutné se na čas zastavit, zjistit, kde zrovna teď putuje či bloudí mé srdce a k čemu je vázáno. V kabale je význam slova makom ještě závažnější — představuje zde šesté nebe, kde se vše předurčuje. Vysoko nad pozemským děním se v šestém nebi vytvářejí semena událostí, jež teprve časem dozrají dole na zemi. Proto lidé pozorují různá zatmění, bouře a divné mraky a nechávají se zneklidňovat kometami. Uprostřed šestého nebe je temná propast Daat Berija, z níž vychází hlas, jež dává poznání.

Tato kniha má prostší cíl. Navazuje na předešlou knihu o krajinách vnitřních a vnějších, která se snažila ukázat, že jsme také to, kde žijeme; že existuje souvislost mezi našim vnitřním světem a okolní krajinou a že jedno může zlepšovat či zhoršovat to druhé.

Mít čím dál víc a cítit se čím dál hůř Esej o životě s ledňáčkem

Asi třikrát denně mám nevyhnutelný pocit, že žiji v nějaké neurotické společnosti, jejíž základní parametry zdůrazňující postavení a výši výdělků jsou nastaveny chybně. Podobný a asi ještě horší pocit bych měl za mistra Jana Husa nebo třicetileté války nepochybně také, ale přesto je motivace této chvatné a jaksi rozbité společnosti zneklidňující. Dá se jí však rozumět — v globalizované společnosti má asi 10–20 % lidí výrazně vyšší výdělků než zbytek. Je čím dál obtížnější mezi tuto elitu patřit a své postavení si v ní udržet. Kult úspěchu k nám možná nejvíc přichází z Ameriky. Často jsem přemýšlel, proč Američané tak sní o úspěchu. Vždyť v Evropě nikdy nebylo nutné být nějak výrazně úspěšný, stačilo být průměrný a spokojený. Myslím si, že Američané v sobě nosí hluboké trauma neúspěchu, pocit, že v Evropě selhali a že v Nové zemi se to již nesmí opakovat. A my Evropané toto zoufalství úspěchu od nich vcelku nepatříčně přejímáme, protože máme tendenci věřit i v duchovních věcech lidem bohatým a úspěšným.

A taky je v tom i kus toho protestantského (a konfuciónského) postoje, že Bůh nemá rád chudé lidi, protože se nezasloužili, nehospodařili a nenakládali na sebe tolik povinností jako ti bohabojní a přepracovaní, co vyměnili pojem katolické lásky za protestantskou povinnost a morálku. Neřeším tady, kolik nedorozumění a pokrytectví se skrývá ve výše uvedených slovech, ale jenom to, že motivační pole lásky bývá i přes všechny výhrady šťavnatější a veselejší než chladně vysoušivé pole povinností a peněz.

Sociolog a ekonom Partha Dasgupta z Univerzity v Cambridge ve studii o oceňování kvality života určené pro Světovou banku napsal, že není náhoda, že Adam Smith sepsal knihu Bohatství národů a nikoliv "Příjmy národů". Zhruba od roku 1994 probíhá v západních státech široce založený výzkum toho, co znamená kvalita života. Podobné výzkumy provádíme jednak proto, abychom vůbec porozuměli, v jaké situaci se nalzáme, a abychom dokázali porovnat míru spokojenosti v různých vrstvách a částech společnosti. **Zdá se, že v ekonomicky vyspělých společnostech, kam přes všechny výhrady patříme, se zabydlel pocit mám čím dál víc, ale cítím se čím dál hůř. ....**

Populace vyspělých zemí je sice zdravější a prožívá méně fyzické bolesti než chudí lidé, ale pravidelně trpí chronickou únavou a přepracovaností doprovázenou poruchami spánku. Napětí je víc rozloženo do celého roku, do dne, a dokonce do noci a vlastně do celého pracovního života. Divme se pak mladým lidem, že vstup do pravidelného pracovního života odkládají tak dlouho, dokud to jde. Zkusme ještě odpovědět, jaký je nejstálější a nejtrvalejší zdroj citové podpory v prostředí, kde zhruba polovina manželských svazků končí rozvodem? S určitou nadsázkou si myslím, že to je bezpodmínečná a radostná láska vašeho psa. Snad právě proto jich v této době žije v našich městech takové množství.

Ještě jsem neviděl zamilovaný film, který by se neodehrával v přírodě, či alespoň v nějakém parku. V Anglii se jako jedno z kritérií kvality života prosazuje dostupnost přírody. Z jakéhokoliv bydliště by měla nějaká přirozená plocha ležet do vzdálenosti 300 metrů. Uplatňuje se zde stejný trend, jaký jsme pozorovali u výše platu. V okamžiku, kdy lidé mají kde bydlet, zajímá je, v jakém prostředí bydlí. U nás ještě není moderní chlubit se, že v nedalekém potoce žije ledňáček, ale třeba bobří a lososi vracející se do naší přírody mění ceny nemovitostí a sociální status jejich majitelů. Je rozhodně zajímavější bydlet společně s bobrem v povodí Ploučnice než žít na stejném místě a mít pocit, že bydlím na radioaktivní anomálii způsobené úniky z bývalých úpravárenských provozů ve Stráži pod Ralskem. Čistota prostředí a příroda prostě ke kvalitě života patří.

Pod pojmem životní prostředí téměř vždycky rozumíme krajinu a okolí lidských sídel. Intenzivně se však prosazuje výzkum vnitřního prostředí budov, kde trávíme větší část dne. Jedná se například o organické látky uvolňované ze zátěžových koberců, mikrobiální společenstva žijící v klimatizaci a o různé umělé vůně. Lékaři studují kumulativní účinek malých dávek elektromagnetického vlnění a chemických sloučenin, z nichž mnohé způsobují alergie a bolesti hlavy. Velmi problematické je užívání vůní, které jsou často vnímány i v podprahových množstvích a tím, jak souvisí s emocemi, mohou vyvolávat nežádoucí psychické stavy u některé skupiny zaměstnanců — u žen či u mladistvých. Lidská feromonová signalizace je pravděpodobně odpovědná za synchronizaci menstruačního cyklu u žen, které spolu žijí na jednom pracovišti. Je velkou otázkou, co mohou ve fyzickém či psychickém smyslu provádět jiné pachové látky.

Sociologické výzkumy prokázaly něco velice přirozeného — v nekvalitní či neurotické společnosti ovládané nějakým druhem přebujelého sobectví je velmi obtížné vést spokojený život. Zkorumpovaný politik škodí dvakrát — poprvé, když provedl nějakou lumpárnu, a podruhé, když jsme se o ní dozvěděli. Nebyl-li potrestán, pak nás připravil o kousek osobního štěstí a kvality našeho života, protože my ke své spokojenosti a plnosti života potřebujeme žít ve vcelku spravedlivé a soudržné společnosti. Jinak jsme frustrováni nebo situaci řešíme nějakým únikem do osobního světa či do menší skupiny lidí, kteří si důvěřují a sdílejí nějakou víru třeba v krásu kaktusů či důležitost filatelie. A něco podobného platí i o smyslu práce — nikdo nepodává dobré výkony, pokud se domnívá, že dělá zbytečnou práci. V moderní společnosti však pozorujeme, že eticky orientovaná zaměstnání, jako je lékař, právník či učitel, v popularitě poněkud ustupují esteticky působícím povoláním, jako je například pracovník reklamní agentury.

Tato výměna etiky jako skutečné hodnoty za estetiku jako určité krásné zdání představuje možná jeden z nejvýraznějších posunů ve vnímání atraktivity povolání. Kritici televize a masových médií se domnívají, že to je právě reklama, televize a fotografie, které do značné míry přispívají k

legalizaci iluze, krásného triku a poutavé lži v našich životech.

V těchto letech se česká společnost začíná ocitat v bodu, kdy při procitování kvality vlastního života přestává hrát výše příjmu hlavní roli. Jedná se o určitý druh ekonomické kocoviny — vždyť nejméně polovina faktorů, na kterých závisí prožívání kvality a plnosti života, se nedá kupovat, ale musí se celý život kultivovat — vztahy s přáteli, péče o starou jabloň na svahu za domem, neustálé vyhledávání smyslu práce. Nedivíme se pak, že lidé, kteří se starají o přírodu, jiné lidi a rozvoj svých komunit, jsou statisticky šťastnější než pouhé "stroje na vydělávání peněz".

Ilustrace: Divíšek v sadu

Zpět na [Ekofarma](#)